

4. Beben, A. (2008), Gornicza lampa sie pali, *Uczelniane wydawnictwa naukowo-dydaktyczne*, Krakow (pol).
5. Shpak, A.G. (2000), Oil and oil products, *Jason-K*, Kyiv, 368 p. (ukr).
6. Mikulicz, A. (2004), Oil fishery Eastern Galicia to the middle of the nineteenth century, Drohobych, 32 p. (ukr).
7. Haiko, H. and Biletsky, V. and Mikos, T. and Khmura, Ya. (2009), Mining and gloomy underground facilities in Ukraine and Poland (essays on history), *Donetsk branch of the Shevchenko Scientific Society, Revision of Mining Encyclopedia*, Donetsk, 296 p. (ukr).
8. Ivanov, Ye. (2009), Geological research inventory mining areas, *Publishing center of Lviv National University. Franko*, Lviv, 372 p. (ukr).
9. Fursenko, A.A. (1985), Oil War (end of XIX - early XX century), *Nauka*, Lviv, 208 p. (rus).
10. Haiko, H. and Biletsky, V. (2013), History of Mining, *Publishing house «Kyiv-Mohyla Academy» Publishing «Lado» Donbass State Technical University*, Kyiv - Alchevsk, 542 p. (ukr).
11. Vaskiv, O.V. and Mikhalevich, L.V. (2002), History Boryslav oil, W.p., Boryslav, 31 p. (ukr).
12. Tołwiński, Konstanty (1931), Kopalnie nafty i gazow ziemnych w Polsce. Tom 2, *Ksiaznica Atlas*, Boryslav (pol).

© Білецький Володимир, Гайко Геннадій, Салуга Пьотр
Надійшла до редакції 11.01.2017

УДК 94.194: 784.4

БІЛИЙ ДМИТРО,

*доктор історичних наук, професор,
Львівський державний університет фізичної культури*

ОСАДЦІВ ТАРАС,

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
Львівський державний університет фізичної культури*

ШІТ ТАРАС,

*доцент кафедри режисури та хореографії,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ПІСНІ КУБАНСЬКИХ КОЗАКІВ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

У статті розглядаються пісні чорноморських/кубанських козаків як одне з важливих історичних джерел, що дозволяють зрозуміти важливі аспекти історії українського населення Північного Кавказу. Насамперед це пов'язано з новими проблемами, які необхідно вирішити для дослідження еволюції ідентичностей, особливостей менталітету та певних "стратегій виживання", характерних для українського населення цього регіону. Нові питання істориків вимагають, відповідно, розширення джерельної бази, в якій пісенна традиція, народні танці, фольклор тощо можуть стати безцінним матеріалом. На думку авторів, пісенна традиція українських козаків, що досить оперативно реагувала на актуальні події певних історичних періодів, надає можливість розглядати її як надзвичайно важливий показник реакції спільноти на нові обставини (соціальні, економічні, світоглядні), в яких ця спільнота опинилася.

Ключові слова: історичні пісні; історична антропологія; Кубань; українці Північного Кавказу; козацькі танці; Чорноморське козацьке військо; історичні джерела.

Постановка проблеми. У середині ХХ сторіччя історична наука поступово відходить від характерних для неї і сформованих ще на початку ХІХ ст. класичних канонів. Зазвичай ці канони були вироблені на основі позитивістських підходів, які досить жорстко регламентували коло проблематики, історичних джерел та, відповідно, методи дослідження. У добу позитивізму історики досліджували майже тільки питання, які торкалися політичних, економічних та соціальних аспектів історичного процесу. Відповідно, досить жорсткі вимоги висувалися й до джерел. Насамперед, це мали бути офіційні документи, історичні хроніки тощо. Але, починаючи вже

з 20-х років ХХ ст., завдяки роботам французької історичної школи "Анналів", історики починають значно розширювати проблематику своїх досліджень. Важливим напрямом дослідження представників цієї школи, яка й зараз залишається однією з провідних в історичній науці, стало дослідження ментальностей. Відтепер істориків цікавила не тільки політична історія, але й світогляд людей, які жили в попередні епохи, мали своє уявлення про навколишній світ і напрацьовували власні опінії про минуле і "стратегії виживання", які й були канонізовані у фольклорі, зокрема в пісенній традиції. Без досліджень "історичної та культурної пам'яті", де-

тально розроблених німецьким істориком Я. Ассманом на основі теорії соціальних ідентичностей М. Хальбвакса, зараз неможливе вивчення будь-якої спільноти [1-2]. Це призвело до того, що дослідження та інтерпретація фольклору перестали бути монополією філологів і поступово зайняли чільне місце і в історичних працях [3]. Це стосується й історії українців Північного Кавказу (Кубані), пісенна традиція яких надає нам можливість значно розширити наші знання про їхню ментальність та типи ідентичностей.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. На жаль, довгий час історія українців Кубані в умовах радянського тоталітарного режиму знаходилася під забороною. Збірки кубанських українських пісень або не видавалися, або з них вилучалися пісні, які не відповідали певним ідеологічним настановам. Тільки на початку 1990-х років вийшла унікальна збірка пісень, зібраних дослідником і збирачем О. Бігдаєм [4]. Надзвичайно цікаві спогади про пісенну та музичну традицію залишив нам український композитор О. Кошиць [5]. Найбільш ґрунтовним дослідженням пісенної традиції українців Кубані є монографія української дослідниці Н. Супрун-Яремко [6]. Ці основні та інші джерела надають нам достатньо матеріалу для спроби розглянути пісенну спадщину чорноморських та кубанських козаків в історичному контексті. Водночас недостатня увага істориків до використання кубанських козацьких пісень саме як історичних джерел, обмежує можливість підходити до вивчення цієї унікальної української спільноти.

Метою нашої статті є спроба окреслити те значення, яке мали для українців Кубані історичні пісні, яку роль вони відігравали для збереження самоідентифікації, розвитку етнічної та національної ідентичності, як висвітлювали та оцінювали конкретні історичні події.

Виклад основного матеріалу. У збереженні історичної пам'яті та української козацької ідентичності важливу роль відігравав величезний комплекс української народної творчості, який дбайливо плекався чорноморцями і вразив не одного збирача фольклору. Співучість козацької чорноморської станиці дивувала людей, слабо обізнаних із місцевими народними традиціями. Так, один зі священиків ст. Новомишастівської, який прибув туди з центральних регіонів Росії в 1883 р., зробив такий запис у "Літописі станиці Новомишастівської": "Є ще один недобрый звичай у прихожан, утім, звичай цей є спільним для всієї Малоросії, а звідти і сюди перенесений: під неділю та святкові дні молоді обох статей збирається на вулиці і до півночі співає пісні" [7]. Власне, про збереження та розвиток власної пісенної культури чорноморці дбали ледь не з перших років переселення на Кубань. У 1811 р., завдяки пропозиції Кирила Росинського, отаман Ф. Бурсак заснував у Катеринодарі військовий хор, який став важливим осередком духовної культури регіону [8]. На початку ХХ ст. за рекомендацією композитора М. Лисенка на Кубань вирушив керівник Київського студентського хору Олександр Кошиць (1875-1944). Він уже був дещо обізнаний із Північно-Західним Кавказом, оскільки після закінчення Київської духовної академії працював у Ставропольському жіночому училищі. Пізніше в еміграції, будучи керівником всесвітньо відомого Українського хору, О. Кошиць із сумом згадував про незабутні подорожі кубанськими станицями та хуторами, про чарівні чорноморські пісні - могутні й вільні, які і люди, які їх співали.

Окремо варто згадати і козацькі танці, які також відігравали важливу роль у житті української кубанської громади. Багато танців були запозичені від сусідів-

кавказців - "Шаміль", "Лезгінка", "Кабардинка". І все ж основними залишалися стародавні козацькі танці, насамперед "Гопак". Так, О. Кошиць згадував і старого козака зі станиці Новомінської: "А старий Кучер як ухопиться з-за столу, як вдарить гопака, аж курява пішла по хаті - і дріботушкою, і навприсядки, і руками по халявам! Просто сам чорт літає по хаті! А усі ще й жару додають і голосом і ногами й руками! Такого гопака трудно побачити й серед молоді, а Кучеру було тоді під 70 років" [5, с. 44].

О. Кошиць залишив і надзвичайно яскравий опис пісенної культури козаків-українців: "Узагалі ж співучість кубанських козаків, так прославлена в усій російській армії, була дійсно надзвичайна. Тут висловлювалась вся природна українська музикальність і старовинна хорова традиція. Які чудовні, вправні хорові співаки (не кажу вже про знамениті голоси), які музикальні! Треба було послухати отой контрапункт, що вони утворювали під час співу вільно, спокійно, як річ не тільки самозрозумілу, але й цілком природну. Треба було чути ту вражаючу поліфонію (багатоголосність), та поверх усієї маси отой неперервний, що ніколи двічі не повторюється, узор підголоска, неймовірно високого і легкого тенора... Або присвист у маршовій пісні! Аж дух захоплює, наче несе тебе якась непереможна сила в наступ або на батареї якоїсь фортеці, чи в кінну атаку на ворога! Тут можна було відчути силу пісні й увявити собі її виховуючу роль для мас! Це страшна сила... Бували й моменти іншого характеру, особливо при піснях історичних. Не знаю, може мені так здавалось, а може відгомін сумних історичних подій жив ще в колективній душі народній та якимсь містичним способом передавався співаками, але виконання історичних пісень набирало цілком іншого характеру, ніж у піснях військових та побутових. Якась урочистість, якась піднесеність відчувалась у голосах, якийсь особливий сум у співові. Я пильно стежив за обличчями співаків! Вони поступово змінювались - звичайне, буденне спливало з них, з тягом пісні вони робились сумними, поважними, іноді, (мені здавалось) схвилюваними, у всякім разі зворушеними. Голоси чим далі ставали більш чулими й виразними. У них говорила загальна душа нашого народу, для якої подія, що оспівувалася, не була мертва сторінка історії, а жива свіжа рана, що стікає живою кров'ю і болить правдивим, живим болем. З їх очей на мене дивився сум моєї батьківщини, історія оживала й дихала холодним минулим... Іноді мені ставало страшно... Я не перебільшую, бо кажу зараз про колективний "хоровий голос", звук якого має своє особливе обличчя - живе й виразне, коли люди, що творять його, відчувають те "щось", що не дається до наслідування, але що само собою утворюється, коли ідея опанує душею загальною. Кожного разу після таких духовних "подій" я сповнювався якогось духовного тремтіння, що не покидало мене дуже довго і давало мені настрої на цілі роки" [Там само, с. 46].

Пізніше на еміграції, згадуючи свої враження від близького знайомства з традиціями народної культури кубанських українців, О. Кошиць писав: "Багато зворушливих моментів пережив я. Доля дала мені найбільше щастя - балакати неначе в якомусь місячному тумані з самою історією, чути, як б'ється серце усієї нації, сама моя батьківщина шепотіла мені на вухо усі свої жалі, свої образи, свої скарги, свої сподівання. За це я дякую своїй долі! Це просвітлило мій розум, дало національну силу моїй душі, національно ушляхетнило моє серце й навіки спрямувало мою життєву працю. Дійсно, я потім в житті перейшов багато спокус, включно по той "шмат гнилої ковбаси", але пісня рятувала мене" [Там само,

с. 51]. "Ця робота дала мені велику радість і задоволення, і я завше згадую з великим задоволенням і почуттям вдячності тих людей і той край, ті свої поїздки по Кубанщині та ті переживання, які я тоді мав. Що то тепер зісталось від цього оригінального фрагменту історичного, від рештів нашого козацтва?" [Там само, с. 70].

У своїх спогадах Олександр Кошиць писав: "В своїй уяві вони (кубанці-чорноморці) цілком відрізняли Кубань від Росії. Для них вона була цілком чужий світ, а про Україну говорили: "У нас, на Україні". Їх дуже вражало те, що я чисто розмовляю по-українськи, і частенько який-небудь старенький козак напідпитку, ударивши мене по плечу, в захопленні промовляв: "О, цей пан краще балакає по-Запорожськи, ніж ми!" [Там само, с. 47].

Чотири роки збирав Олександр Кошиць скарби кубанського фольклору. Усього він зібрав 700 рідкісних пісень з варіантами, 14 збірок вже були готові до друку. За титанічну працю О. Кошиць отримав золоту медаль від військового уряду, але пісні ці так і не були видані.

На початку ХХ ст. на Кубані стрімко відновився та поширився кобзарський рух. У перші роки після переселення чорноморського козацтва на Кубань кобзарське мистецтво зберігалось серед переселенців. Як відомо, один із засновників Чорноморського війська Антін Головатий добре грав на бандурі. Кобзарські традиції на Кубані, вірогідно, ніколи не переривалися - у середині ХІХ ст. у чорноморських станицях та на ярмарках краю кобзарі були звичним явищем, у другій половині ХІХ ст. російський фольклорист Ю. Миролюбов записав декілька стародавніх обрядових пісень у кубанського кобзаря Олексі, частина з яких сягала періоду Київської Русі [9].

Нове дихання кобзарському рухові надала діяльність С. Ерастова, який небезпідставно вважав популяризацію бандури серед кубанських козаків вважливим чинником прищеплення їм української національної ідентичності. Одним із перших кобзарів, запрошених на Кубань з України С. Ерастовим за сприяння Г. Хоткевича, був Михайло Кравченко (1858-1917). 7 березня 1903 р. на початку засідання "Товариства аматорів дослідження Кубанської області" він виконав думи "Про трьох братів азовських", "Про дівку-бранку", "Про Морозенка" і "Про Киселя" [10]. Відтоді на запрошення місцевих українських громадсько-просвітницьких об'єднань на Кубань приїжджають такі визначні бандуристи, як Григорій Кожушко, Іван Запороженко. У поширенні кобзарського мистецтва на Кубані винятково важливу роль відіграв "кобзарський батько" Микола Богуславський (1850-ті - 1933). Він прибув на Кубань у 1912 р. з Катеринослава і працював інженером на будівництві Чорноморсько-Кубанської залізниці. Уже в 1913 р. М. Богуславський організував у Катеринодарі гурток шанувальників бандури. Перший концерт місцевих бандуристів, які опанували кобзарське мистецтво, відбувся 1 вересня 1913 р. [9, с. 67]. Серед його учнів визначилися кубанські козаки - Конон Безщасний, Зот Діброва, Савва Діброва, Конон Йорж, Степан Жарко, Іван Шеремет, Михайло Теліга та інші. Захоплення бандурою серед козаків призвело до виникнення аматорських гуртків бандуристів у багатьох станицях краю. Найбільшою популярністю користувалося кобзарське мистецтво в станиці Пашківській, яка була неподалік від Катеринодара і де її мешканці мали змогу відвідувати кобзарську школу М. Богуславського. Окрім того, у станиці вже діяв українськомовний аматорський театр, чоловічий козацький хор, організований Г. М. Концевичем. Козаки Пашківської станиці, учні М. Богуславського, пізніше стали відомими на всю Кубань бандури-

тами - Михайло Горіх, Петро Гузій, Зот і Савва Діброва, Кузьма Німченко, Анастасія Сотніченко, Антін Чорний, Василь Шевченко [Там само, с. 68]. У 1916 р. М. Богуславський відкрив Другу кобзарську школу в Катеринодарі. Досить показово, що, окрім навчання гри на бандурі, відвідувачі школи знайомилися з історією України, отримували від нього книги М. Аркаса, М. Костомарова, П. Куліша, Б. Грінченка, А. Кашенка. М. Теліга в своїх спогадах зазначав, що свідомим українцем він став саме під впливом занять у кобзарській школі М. Богуславського та історичних книг, до яких той його захопив: "Мені було дуже боляче, що ми, козаки, нащадки запорожців, не пішли шляхом наших дідів-лицарів, а обернулися на якусь купу сміття, стали сліпою та ганебною зброєю в руках московських посіпак. Хоч мені й було тоді п'ятнадцять років, однак українознавство сильно розвинуло мій кругозір" [11, с. 99].

Висновки

Таким чином, можемо упевнено визначити, що пісенна традиція українців Кубані стала одним із надзвичайно важливих факторів, які забезпечували збереження історичної та культурної пам'яті й виступали однією з підстав збереження власної ідентичності.

Я. Ассман зауважував, що всі рухи національного пробудження мобілізують пам'ять про минуле, яке різко відрізняється від сучасності і стає втіленням справжнього становища, закликком повернутися до нього, часом волі та незалежності, для відновлення якого необхідно скинути "іго чужоземного владарювання". Така пам'ять найліпше втілюється у фольклорних жанрах - пісенних, танцювальних тощо. Праця кубанських фольклористів наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. була не тільки великим внеском у збереження етнічної ідентичності українців Кубані, вона створила необхідні підстави для подальшого формування модерної національної ідентичності та закріпила цей регіон у загальноукраїнському національному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Assmann A. Gedächtnis, Erinnerung / A. Assmann // Handbuch der Geschichtsdidaktik / Hg. K. Bergmann. - Seelze-Velber, 1997. - S. 33-37.
2. Zum Problem der Identität aus kulturwissenschaftlicher Sicht / A. Assmann // Die Form des Regionalen. Über neue Formen kultureller Identität. - Frankfurt am Main, 1994. - S. 13-35.
3. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / П. Коннертон; [пер. з англ.]. - К. : Ніка-Центр, 2004. - 184 с.
4. Бигдай А. Д. Песни кубанских казаков / А. Д. Бигдай. - Краснодар : Кн. изд-во, 1992. - Т. 1. - (Песни черноморских казаков). - 127 с.
5. Кошиць О. Спогади / О. Кошиць. - Вінніпег : Б.в., 1948. - 260 с.
6. Супрун-Яремко Н. Українці Кубані та їхні пісні / Н. Супрун-Яремко. - К. : Музична Україна, 2005. - 771 с.
7. Государственный Архив Краснодарского Края (ГАКК), Ф. 1, Д. 499, Л. 10.
8. ГАКК, Ф. 396, Оп. 1, Д. 10017, Л. 3.
9. Нирко О. Кобзарство Кубані / О. Нирко // Кобзарсько-лірницькі традиції та їх сучасний розвиток : матеріали науково-практичної конф. - Дніпропетровськ, 1994. - № 49-50. - С. 19-21.
10. Чумаченко В. Кубань в житті і творчості Симона Петлюри / В. Чумаченко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. - Донецьк : Східний видавничий дім, 2005. - Т. 8. - С. 85.
11. Теліга М. Як я став свідомим українцем / М. Теліга // Пам'ятки України: історія та культура. - 2005. - № 3-4. - С. 91-100.

Билый Дмитрий,

доктор исторических наук, профессор,

Львовский государственный университет физической культуры

Осадцев Тарас,

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту,

Львовский государственный университет физической культуры

Шит Тарас,

доцент кафедры режиссуры и хореографии,

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ПЕСНИ КУБАНСКИХ КАЗАКОВ КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК

В статье рассматриваются песни черноморских/кубанских казаков как один из важных исторических источников, позволяющих понять важные аспекты истории украинского населения Северного Кавказа. Прежде всего это связано с новыми проблемами, которые необходимо решить для исследования эволюции идентичностей, особенностей менталитета и определенных "стратегий выживания", характерных для украинского населения этого региона. Новые вопросы историков требуют, соответственно, расширения источниковой базы, в которой песенная традиция, народные танцы, фольклор и т. д. могут стать бесценным материалом. По мнению авторов, песенная традиция украинских казаков, которая достаточно оперативно реагировала на актуальные события определенных исторических периодов, позволяет рассматривать ее как чрезвычайно важный показатель реакции сообщества на новые обстоятельства (социальные, экономические, мировоззренческие), в которых это сообщество оказалась.

Ключевые слова: исторические песни; историческая антропология; Кубань; украинцы Северного Кавказа; Черноморское/Кубанское казачье войско; песенная традиция; исторические источники.

Bilyi Dmytro,

Doctor of Historical Sciences, Professor, Lviv State University of Physical Culture

Osadtsiv Taras,

PhD in Physical Education & Sport, Lviv State University of Physical Culture

Shit Taras,

Assistant Professor of Directing and Choreography, Ivan Franko National University of Lviv

KUBAN COSSACKS' SONGS AS HISTORICAL SOURCES

The present article aims to examine the Black Sea / Kuban Cossacks' songs as one of the most important historical sources, which allows us to understand the important aspects of the history of the North Caucasus Ukrainian people'. This is primarily due to the new challenges needed to study the evolution of their identity, certain features of the mentality, and "survival strategies" characteristic for the Ukrainian population in the region. New questions put by historians require expansion of sources where song tradition, folklore, etc., can become invaluable material for comprehension and interpretation of the new understanding of the history process. The authors have based on the fact that in recent times there have been a fundamental change of attitude towards scientific issues and accordingly to sources, which scientists were based on. Strict approaches and requirements to sources which historians relied on during the period of "positivism" have become much more flexible and spread to the analysis of art, culture and folklore of certain social groups and historical periods. It has become possible to find new approaches to solving problems of scientific research and expand the range of issues which can already be answered. One of the unexplored phenomena, yet barely covered in the domestic science is the history of Ukrainian communities of the North Caucasus (Kuban) area. The authors propose to consider the peculiarities of mentality of this community through the prism of song tradition of the Black Sea / Kuban Cossacks that played a crucial role in all spheres of life.

Besides, the features of song traditions of Ukrainian Cossacks (worth noting the important role of folk choreographic culture - Cossack dance) which react very quickly to current events of certain historical periods allows us to consider it as a very important indicator of community' response to new circumstances (social, economic, ideological) in which the community was. The approach enables us to view features of "history of mentalities" of the Ukrainian community in the region much more than focusing on official documents and political declarations.

Keywords: historical songs; historical anthropology; Kuban; Ukrainians of North Caucasus; black Sea/Kuban cossack army; cossack dances; song tradition; historical sources.

REFERENCES

1. Assmann, A. (1997), Gedächtnis, Erinnerung, in: *Handbuch der Geschichtsdidaktik*, Seelze-Velber, s. 33-37 (germ).
2. Assmann, A. (1994), Zum Problem der Identität aus kulturwissenschaftlicher Sicht, *Die Form des Regionalen. Über neue Formen kultureller Identität*, Frankfurt am Main, s. 13-35 (germ).
3. Konnerton, P. (2004), As society remember [translat.], *Nicka Center*, Kyiv, 184 p. (ukr).

4. Bigday, A.D. (1992), Song Kuban Cossacks, Vol.1 (Song of the Black Sea Cossacks), Book Publishing House, Krasnodar, 127 p. (rus).
5. Kosice, O. (1948), Memories, *W.p.*, Winnipeg, 260 p. (ukr).
6. Suprun-Yaremko, N. (2005), Ukrainian Kuban and their songs, *Musical Ukraine*, Kyiv, 771 p. (ukr).
7. State Archives of the Krasnodar Region, Fond 1, spr. 499, arc. 10.
8. State Archives of the Krasnodar Region, Fond 396, op.1, spr. 10017, arc. 3.
9. Nyrko, O. (1994), Kobzarstvo of Kuban, *Kobza and lyric tradition and its modern development: Proceedings of the conference*. № 49-50, Dnipropetrovsk, p. 19-21 (ukr).
10. Chumachenko, V. (2005), Kuban in life and work of Simon Petliura, *Bulletin of Donetsk Scientific Society. Shevchenko*, Vol. 8, East Publishing House, Donetsk, p.85 (ukr).
11. Teliha, M. (2005), As I became conscious Ukrainian, in: *Monuments, Ukraine: history and culture*, № 3-4, pp. 91-100 (ukr).

© Білий Дмитро, *Осадиє Тарас, Шім Тарас*
Надійшла до редакції 25.01.2017

УДК 94(477):502.8

ГАЙДУКЕВИЧ ОЛЕНА,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та філософії,
Івано-Франківський національний медичний університет*

ПРОБЛЕМА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДООХОРОННІ ІНСТИТУЦІЇ ГАЛИЧИНИ (20-30-ті рр. ХХ ст.)

У статті розглядаються питання охорони природи Галичини з початку ХХ ст. і до 1939 р. Показано, що в цей період вирішення окресленої проблеми розглядалось як виявлення окремих цінних об'єктів природи, вилучення їх зі сфери господарського використання та цілковита охорона. Новостворювані заповідні об'єкти ставали австрійською чи польською державною власністю, оскільки до їх заснування та устаткування долучалися передусім австрійські, а пізніше польські природоохоронні організації. Українських природних заповідників не існувало, як і національних товариств з охорони природи. Тому проблема охорони природи в 1920-1930 рр. в суспільстві із суто екологічної перетворилася ще й на національну. У результаті українські патріоти, науковці, члени НТШ, гуртуючись навколо свого духовного лідера - УГКЦ, розгорнули на теренах Галичини широку природоохоронну діяльність, спрямовану на збереження й примноження цінних природних багатств краю.

Ключові слова: охорона природи; природні ресурси; заповідники; НТШ; природоохоронні інституції.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Глобальна екологічна криза в планетарному масштабі нависла над людством і загрожує існуванню на планеті самої людини. У такому контексті важливим є дослідження витоків природоохоронної діяльності різноманітних природоохоронних інституцій Галичини, як один із аспектів вивчення соціально-екологічних проблем сучасного суспільства.

Питання охорони природи й створення заповідних об'єктів у Галичині в 20-30-х рр. ХХ ст. займало значне місце в дослідженнях тогочасних польських, чеських, німецьких науковців-природознавців. Це роботи Ю. Бусека [1], К. Доміна [2, 3], В. Юрасека [4], О. Кроника [5], М. Марковського [6], Ф. Новака [7, 8], Ю. Прохаська [9], Р. Римаровича [10], П. Сіплінгера [11], В. Шафера [12], С. Вердака [13, 14], А. Златника [15, 16] та інших дослідників. Проте наукових праць, які стосувалися б діяль-

ності саме природоохоронних інституцій у цей період, не виявлено.

У радянські часи вивченню природи довкілля та охороні природного середовища приділялася неабияка увага численних науковців. У регіоні Карпат питаннями охорони природи займалися науковці М. Голубець, К. Малиновський, В. Комендар, С. Стойко та інші, роботи яких присвячені дослідженню різних природних об'єктів, їх охороні та відтворенню. Але радянській історіографії притаманна політична заангажованість, оскільки природоохоронна діяльність в Україні в ці роки пов'язувалася винятково з роботою КПРС та виконавчими органами республіки [47].

У сучасній науковій літературі широкий пласт займають дослідження як природних екосистем та їх охорони в цілому, так і окремих аспектів цього питання. Із численних сучасних робіт, присвячених проблемі охо-